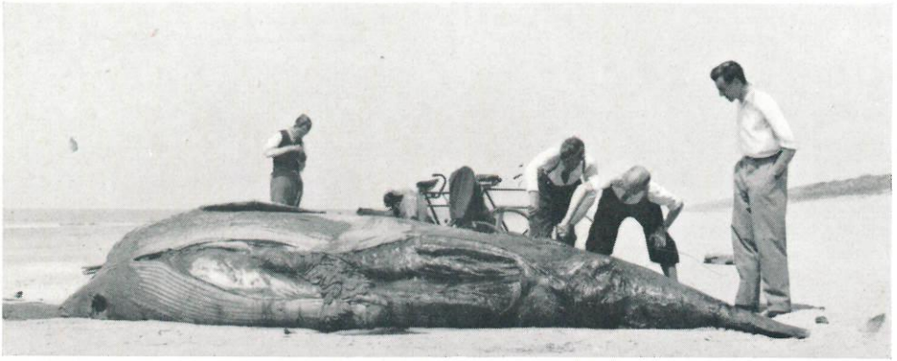

De dwergvinvis op het strand bij Wijk a. Zee. De kop ontbreekt, buik en borst zijn opengesneden

Een dwergvinvis bij Wijk aan Zee aangespoeld, door F. Niesen

Met foto's van den schrijver.

De avond tevoren was ik weer teruggekeerd van een vierdaagse excursie in de Zuidwesthoek van Friesland en ik had deze laatste vacantiedag gereserveerd voor het ontwikkelen en vergroten van de behoorlijk grote fotobuit, die we verzameld hadden tussen de visdiefjes, kapmeeuwen, dwergsterns, strandpleviertjes, enz., maar toen ik 's morgens nog even bij Jan P. aanreed om herinneringen op te halen van de prachtige tocht, vertelde hij me, dat van een rustdag geen sprake zijn kon. Al vroeg had hij een telefoontje gekregen uit IJmuiden, dat er sinds een week ten Noorden van Wijk aan Zee een „grote vis" lag, die zonder kop nog minstens zeven meter lang was. Nadere gegevens, waaruit meer gedestilleerd zou kunnen worden aangaande de identiteit van de walvis — want een walvis moest het vast en zeker zijn — hadden we niet, maar de moeite waard was het zeker.

Het kon een butskop zijn, of een dwergvinvis, misschien ook nog een heel grote orca, andere soorten kwamen eigenlijk niet in aanmerking. Alle drie dieren zijn echter dermate zeldzaam aan onze kusten, dat we direct het Leidse museum opbelden om aan dr. Junge te vertellen, dat we iets moois voor hem hadden. Ook deze was dadelijk enthousiast en na een korte spanne tijds reden we dan ook met zijn vijven, er waren nog een paar vrienden meegegaan, Wijk aan Zee-waarts.

Omdat het strand door de Duitse autoriteiten afgezet is, moesten we eerst een vergunning machtig zien te worden, die ons tevens permissie moest geven tot het fotograferen van het aangespoelde dier. Men legde ons gelukkig geen strobreed in de weg en voorzien van de nodige volmachten konden we door de prikkeldraadversperring het verboden strand opkomen. Direct reeds zagen we heel in de verte een groot donker ding op het strand liggen, een km of vier ten Noorden van ons. Vol moed startten we voor de moeizame tocht, want het was natuurlijk juist hoog water en langzaam sjokten we met de zware fietsen onder een blakerende zon door het mulle hete zand. Heel wat zuchten en zweetdruppels kostte het, voor we de walvis bereikt hadden, maar vergeefs was de tocht niet, want al gauw konden we op de buikzijde van het dier de vele huidplooien onderscheiden en toen stond het vast, dat we te maken hadden met een dwergvinvis, een zeer zeldzame gast op ons strand.

Het dier, dat al minstens een week op het strand gelegen had, zag er niet bepaald fris meer uit. Het lag op de rechterzij en in de buik was een overlangse snede gegeven, waardoor de darmen naar buiten puilden. De kop ontbrak geheel, de rest, het eigenlijk lichaam dus, mat nog 6.80 m. Bij de vinvissen is doorgaans de kop ongeveer een vierde van de lichaamslengte, zodat we dus op een totale lengte van 9 meter komen: een normale maat voor een volwassen dwergvinvis. Het dier was van het vrouwelijk geslacht.

Nadat we het beest van alle kanten op de gevoelige plaat vastgelegd hadden, werden de slagersmessen voor de dag gehaald. We wilden n.l. de beide rudimentaire bekkenbeenderen zien te vinden, die even voor de geslachtsopening los van de rest van het skelet in het vlees liggen. Van het normale zoogdierbekken is bij walvissen, die, zoals bekend, in de loop van hun evolutie hun achterste ledematen kwijt geraakt zijn, niets meer over dan twee lange dunne beentjes, die alleen nog een functie hebben voor de voortplanting.

Met de lange messen werden flinke lappen spek en vlees uit het dier gesneden en onze armen zaten al gauw vol bloed en viezigheid, een niet erg fris werkje, vooral niet, omdat de geur, die er af kwam, niet bepaald een genot was. Toen we dan ook na een half uurtje slagerswerk het bekken nog steeds niet gevonden hadden, hebben we het maar laten schieten en het overgelaten aan de preparateurs van het Rijksmuseum, die toch komen moesten om andere skeletdelen te verzamelen. Het gehele geraamte kon niet bewaard blijven, daar de eigenaar-vinder het dier wilde verkopen aan een vismeelfabriek. Als bewijsmateriaal van deze stranding heeft het museum alleen een der beide borstvinnen bewaard.

Deze dwergvinvis is pas het veertiende exemplaar, dat voor ons land bekend geworden is. Dr. van Deinse geeft in zijn bekende dissertatie over de fossiele en recente Cetacea van Nederland een lijstje van elf strandingen tot en met 1931. Bij het begin van onze eeuw waren nog slechts zes aanspoelingen bekend en daarna volgde in 1912, 1914, 1920, 1922 en 1925 telkens één exemplaar. Nadien hadden we nog twee dwergvinvissen, n.l. in September 1939 op Ameland en in December van hetzelfde jaar op Schouwen.

De dwergvinvis (Balaenoptera acutorostrata) behoort tot de familie der vinvissen, die zich van de echte walvissen onderscheidt door het bezitten van een kleine driehoekige rugvin, vrij dicht bij de staart en vooral door de serie evenwijdige huidplooien, die in de lengterichting van het lichaam over keel en borst lopen. Verder is het balein veel korter, evenals de gehele kop, terwijl de borstvinnen lang en smal zijn in tegenstelling met de meer afgeronde vinnen van de echte walvissen.

Er zijn vier, misschien vijf soorten vinvissen bekend, n.l. de blauwe (B. musculus), de gewone (B. physalus), de Noordse (B. borealis) en de dwergvinvis. Een vijfde soort (B. brydei) werd in 1912 beschreven uit de zeeën rondom Kaap de Goede Hoop.

Deze zou zeer veel lijken op de Noordse vinvis en is er waarschijnlijk identiek mee.

Van de andere soorten is alleen de blauwe vinvis in ons land nog niet gevonden. Dit dier, dat een lengte bereiken kan van bijna 30 meter, is het grootste dier, dat leeft en zelfs dat ooit op aarde geleefd heeft. Ook de gewone vinvis is een geweldige knaap, een lengte van zo'n 25 m is normaal voor een volwassen dier. Van deze soort zijn tot nu toe 44 aanspoelingen op onze kust bekend geworden.

De Noordse vinvis, die meestal niet langer wordt dan een 15 m, is nog slechts eenmaal in ons land gevonden, n.l. in 1811 bij Monnikendam, en de laatste soort, de dwergvinvis, heeft, zoals gezegd, nu veertien strandingen te boek staan. Behalve aan de grootte der volwassen dieren kunnen we de soorten gemakkelijk onderscheiden aan het aantal en de kleur der baarden.

Het grootste deel van de dwergvinvissen spoelde aan in het najaar n.l.: negen maal tussen Juli en December en slechts drie maal in de eerste helft van het jaar.

In Engeland is dit ook het geval, tenminste op de Oostkust. Op de Westkust daarentegen vallen de strandingen, die veel geringer in aantal zijn, meer in de maanden Januari tot en met Juni. In Noorwegen is de dwergvinvis in de zomermaanden een heel gewone verschijning. Het schijnt dus, dat deze soort in de zomer de koudere, Noordelijke zeeën opzoekt, in de herfst echter afzakt naar warmere regionen en daarbij tot in de Noordzee komt. In tropische zeeën komt B. acutorostrata niet voor, maar wel weer in de Zuidelijke IJszee, waar de soort eerst apart beschreven werd onder de naam B. davidsoni, maar dit bleek later toch een synoniem te zijn voor acutorostrata.

Dr Junge op zoek naar het bekken

Aan de Amerikaanse zijde van de Atlantische Oceaan komt de dwergvinvis volgens Allen in zijn Whalebone Whales of New England ook uitsluitend voor in koeler water, meest ten Noorden van de Golfstroom en niet Zuidelijker dan New York en New Jersey. In de zomer is de soort talrijk bij Groenland, in de winter echter zeldzaam, wat dus ook weer op trek wijst.

Het dier is voor een belangrijk deel viseter, in tegenstelling met zijn grotere familieleden, die meer van crustacea leven. De dwergvinvis volgt dan ook vaak in kleine troepjes van 5 à 10 dieren de haringscholen. Van de biologie is nog zeer weinig bekend, zoals dat trouwens het geval is bij alle walvisachtigen. De zwangerschap schijnt ongeveer tien maanden te duren en de geboorte heeft plaats in de maanden November, December en Januari. Het jong is bij de geboorte ongeveer drie meter lang, heeft dan dus al een derde à een vierde van de lengte van het volwassen dier.

Van economisch standpunt bezien, hebben de dieren niet veel waarde. Ze zijn te klein om veel traan te leveren, ook het balein is niet groot genoeg om veel geld op te brengen. Veel jacht wordt er dan ook niet op gemaakt; het zijn meestal de grotere soorten, de blauwe en de gewone vinvis, die het loodje leggen onder de steeds toenemende achtervolging door de mensen.

Behalve de geduchte orca hebben de dwergvinvissen feitelijk geen vijanden. Alleen in deze oorlogstijden vallen ze nog al eens als slachtoffer. Evenals de dieren van Ameland en Schouwen was ook de Wijk aan Zeeër zeer zwaar gehavend en ontbrak de gehele kop. Het ligt voor de hand om aan te nemen, dat het dier op een mijn gelopen is of voor een onderzeeër is aangezien en met dieptebommen bestookt. Ook in de wereldoorlog hadden we verscheidene aanspoelingen, die kennelijk door de zeeoorlog veroorzaakt waren. Het waren toen echter allemaal gewone vinvissen en de kans is niet uitgesloten, dat we ook nog eens zo'n reus der zee op ons strand krijgen.